

„Közösségi lelkiismeret-vizsgálat”

A Vigilia 1991-es évfolyamában találkozunk olyan írással, amelyek elég részletesen foglalkoznak olyan egyházi személyek sorsával, akik az elmúlt évtizedek kommunista uralma alatt börtön-büntetést szenvedtek. Ezek jórészt vallomások voltak, amelyeket *Elmer István*, a lap belső munkatársa gyűjtött össze, és öntött irodalmi formába. Közülük kiemelkedett Lénárd Ödön piarista atya tanulmánya: „Koncentrált támadás a »hallgató egyház« ellen” – nemcsak terjedelme (Vigilia, 1991, 6-9), hanem még inkább alapos elemzése miatt. Nemcsak az eseményeket, folyamatokat rögzíti, hanem igyekszik azok hátterét is fölfedni, de utal azokra a következtetésekre is, amelyeket mindenkinek meg kellene fontolnia a jövő kialakítása érdekében. Elmer István 1994-ben Börtönkereszt címmel kiadta a Vigiliában megjelent interjúk tekintélyes részét, de ebben a könyvben nem találkozhatunk Lénárd atya fent említett írásával; ez érthető is, hiszen Lénárd atya tanulmánya nem interjú volt, hanem önálló írás.

Nagy örömünkre a börtönélmények hatására keletkezett „sziklevelek” mégiscsak kihajtottak, és íme, most mindannyiunk tanulságul meg is jelentek egy nagyszerű könyvben: **Lénárd Ödön: Erő az erőtlenségben. Esmélődés élmények és dokumentumok fölött a magyar katolicizmus helytállása köréből, a kommunista diktatúra alatt** (Márton Áron Kiadó, Budapest, 1995; az esztergomi egyházmegyei hatóság engedélyezte 1994. április 8-án). A szerző lelkületétől távol áll mindenféle tetemhívás vagy igazságtévesre való törekvés, nem óhajt senkit felelőségre vonni. Ennél sokkal többet kíván nyújtani. Társadalmi összképet akar adni, „amelyben az egyes emberek, helyzetek és történések csak illusztráló példák”. A könyv célja, hogy „esti közösségi lelkiismeret-vizsgálatra” szólítson

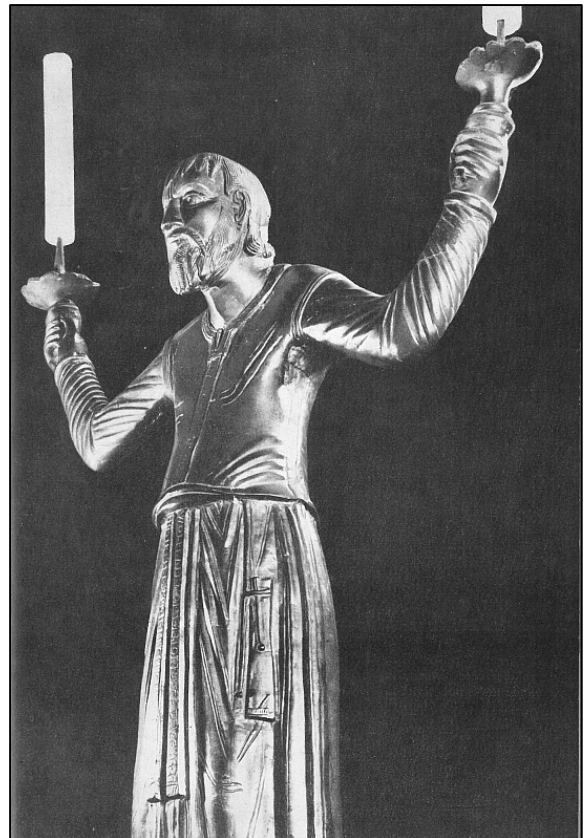
fel mindenkit, aki a mai magyar katolikusok életviteléhez kötődik, akár mint felelős vezető, irányító, akár mint egyszerű hívő, függetlenül attól, hogy a szerző szerint megvont kategóriák egyik vagy másik feléhez tartozik-e.

Lénárd atya idézi és helyesli a már Istenhez megtért *Emődi László* atyának, a Regnum Marianum közösség volt házfőnökének az osztályozását. Szerinte a diktatúra éveiben az egyházban voltak *legálisak*, akik keveset tudtak ugyan csinálni, de azt tisztességgel végezték, és mindig ott leselkedett rájuk a lebukás veszélye. Aztán voltak *illegálisak*, akik ugyan még kevesebbet tudtak csinálni, de azt szívvel-lélekkel és mindent vállalva tették. És végül voltak *legális-an illegálisak*, akik belemertek abba a játékba, hogy majd okosabbak lesznek ellenfeleiknél, és majd „átejtik” őket. Mintha sosem olvasták volna az Úr szavait a világ fiairól, akik a maguk dolgában sokszor okosabbak a világosság fiainál. Ezek aztán a gyakorlatban kényszermosolyú árulóká váltak, vagy a saját lelkiismeretük malomkövein zúzódtak szét.

A szerző szerint nincs sok értelmük a vádaskodásoknak, az odamondogatásoknak, a kölcsönös felelősségre vonásoknak, de annak igazán van értelme, hogy közösen gondolkodjunk múltunk hibáiról és fogyatkozásairól. Főként azért, hogy a jövőben elkerüljük azokat a csapdákat, amelyek folytonosan leselkednek Krisztus követőire. Erről a mi szentegyházunk alapítója e-

gész nyíltan és nem is egyszer beszélt. De aki „a múltat végleg el akarja felejteni”, az éppen azt a múltat kívánja restaurálni, amelyre nyíltan még gondolni sem akar.

A szerző történelem szakos tanár, Szekfű Gyula tanítványa volt a Pázmány Péter Tudományegyetemen. Nem is tudja, de nem is akarja titkolni vagy mellőzni a történelem iránti elkötelezettségét. Az utóbbi években lehetősége nyílt arra is, hogy az elmúlt évtizedek dokumentumainak eddig még el nem pusztított példányaiba betekinthessen (lásd a kötet végén közölt Táblákat [I–XIV.] a 233–264. lapokon.) Állásfoglalásai, megállapításai így ugyancsak nem légből kapottak. De éppen a szakember és a benne érvényesülő keresztény lelkiület készíti nagy önfegyelemre és óvatosságra, amikor az egyes személyek felelőségének megállapításáról esik szó. Ugyanakkor tisztában van a személyes döntés, a szolgálattal

együtt járó felelősség kérdésével is. Nem hajlandó tehát felmentést adni a nagyon is megkérdőjelezhető „túlélés”-szlogen mindent rózsaszínre mázoló manipulálásának.

A szerző majdnem két évtizedet töltött börtönben (még leírni is sok annak, aki csak belekóstolt is a szocialista börtön minden szépet és jót romboló levegőjébe). Fog-sága beleszívódott fizikai és szellemi életének minden pórusába, de – Isten jóságából – egy fikarcnyit sem érintette a jó Istennek adott elkötelezettségét, és ami ezzel jár, még ellenségeitől is megcsodált lelki békéjét. Mindez lehetővé tette számára, hogy az elmúlt évtizedekről erkölcsi-történelmi megközelítést vázoljon fel, nagy pontossággal és önfegyelemmel. Véleményünk szerint a szerző könyvének ez a része („Logikus beteljesülések”) a legfigyelemreméltóbb.

Lénárd atya úgy ítéli meg, hogy azok a különféle irányzatok, amelyek a magyar katolikus társadalmat megosztották, éles ellentétbe fordultak. Ez az ellentét többé-kevésbé mind a mai napig megfigyelhető.

Amikor a magyar katolikus püspöki kar Mindszenty bíboros elfogatása után, 1949. január 10-én először tanácskozott, és Czapik egri érsek javaslatára úgy döntött, hogy eltitkolja azt a levelet, amelyet XII. Piusz pápa írt hozzájuk – a pápa ebben komoly helytállásra és a mindvégig való hűségre kéri őket –, ezzel a gesztussal szinte normává lett a magyar egyházban a „túlélés” politikája, majd a „kis lépések” elmélete, és mindaz, amivel ez a cselekvésmód együtt járt: az egyházkormányzat átengedése az ateista funkcionáriusoknak, elhatárolódás azoktól az egyházi személyektől, akik a nehéz körülmények között is hűséggel kívánták szolgálni Isten magyarországi népét. A könyv célkitűzése a tisztázás. De ennek az elrendező és a jövő felé nyitni kívánó feladatnak, amely ugyancsak fontos lenne, éppen azok szegülnek el, akik erre leginkább rászorulnának. Az irányító és hangadó pozíciók a „múltnak érdeméből” mindmáig túlnyomórészt a komp-

romisszumkeresők kezében vannak. „A kollaborálók nem tartanak bűnbánatot, nem nyúlnak az üldözöttek után, és fenn hirdetik: Ugye minden megoldódott magától... – kár volt hóbörögni...”

Ki ne tudná, hogy a magyar katolikus egyház vezetői példátlan erkölcsi, sőt nem egy esetben fizikai nyomás alatt éltek és tevékenykedtek már a szovjet megszállás első éveitől kezdve? Az is bizonyos, hogy a nagy tekintélyű Mindszenty hercegprímás elfogatása és megalázó kirakatpere megrendítette a főpásztorokat. A folyamatos és kíméletlen egyházellenes intézkedések – így a több mint tízezer szerzetes kirekesztése a társadalom életéből –, a saját hűséges munkatársaiktól való megfosztottság elszigetelte a főpásztorokat a szabad döntésektől. *Két dolog azonban mégis kifogásolható.* 1) Az evangéliumot senki igaz hívő keresztény nem olvashatja eklektikusan: a teljes elkötelezettségre, akár az életnek is feláldozására intő felszólítást nem szabad költői túlzásnak tekinteni, és csupán az első századok keresztény híveinek „legendájaként” értékelni. 2) Az egyházban a tisztség felelősségteljes szolgálattal jár, ezért a tisztségviselőknek adott helyzetben mindent el kell követniük, hogy a hívek hozzájussanak az evangélium igazságaihoz és a szentségek erősítő kegyelméhez. Ezért igenis tárgyalni kell mindazokkal, akiktől függenek ezek a lehetőségek, de – amint Ratzinger bíboros egyik nyilatkozatában kifejti – tudni kell a tárgyalásztaltól felállni akkor, ha alapvető emberi értékek meghiúsításához kéri az egyháziak közreműködését. Hogy az a bizonyos „túlélő” szemlélet majd-

nem egyedül uralkodóvá lett a magyar egyház életében, az nem egyetlen lehetőségként állt a főpásztorok előtt, hiszen akadtak jócskán a papok közül is, akik csaknem mindenestül ellenálltak ennek a szemléletnek. Például a márianosztrai börtön I. emeletét egy időben nem hiába hívták Vatikánnak, hiszen ott képviselve volt minden egyházmegye és csaknem valamennyi férfi szerzetes közösség.

Az is szomorú tény, hogy a papság részéről számosan becsúgyból, félelemből, különféle kedvezmények, jövedelmező plébániák elnyeréséért teljesítették, sőt néha túlteljesítették az állam, illetve az ateista párt elvárásait, sőt olyanok is akadtak, akik egy-egy alkalommal jókat mulattak azokkal, akikről ők maguk is tudták, hogy az egyház megsemmisítésére törekednek. Ezeket a személyeket a főpásztorok nevezték ki felelős szolgálatra, persze nem önként, hanem a „túlélés” hamis mítoszának reményében. Az a főpásztorok mentségére van, hogy a magyar katolikusok közül senki nem készült fel ilyen totális támadásra, főként a hitelesebb és jobb információ hiánya miatt. Sem a papság, sem a hívek, sem a katolikus sajtó képviselői nem számoltak azzal, hogy a XX. század közepén Európa szívében lehetséges ilyen, min-

***Egyetemes kiáltvány
Mindenki megérti, és mindenki elfogadhatja.***

Ha egyéni érdekem egyezik családom érdekével, mindannyian jól járunk!
Ha nem, veszítünk. Mindannyian!

Ha egyéni érdekem egyezik közösségem érdekével, mindannyian jól járunk.
Ha nem, valamennyien veszítünk.

Ha egyéni érdekünk egyezik országunk érdekével, hazánk felvirágzik: Erős lesz! Szabad!

Ha egyéni érdekünk egyezik a világ érdekeivel, mindannyian nyerünk vele, és betöltöttük feladatunkat ezen a földön.

2019. december 4.

Röczey János

Forrás: www.gondolat-umbruch.eu

den jogot, emberséget megpróbó eljárást rendszeresíteni.

A katolikus sajtó munkatársai sokszor hiányolták a bizalmat, amelyet – szerintük – nem kaptak meg a főpásztorok részéről. De vajon rászolgáltak-e erre e bizalomra? A most már hozzáférhető dokumentumokból kitűnik, hogy a katolikus sajtó prófétái közül többen 1948-tól kezdődően mindent megtettek, hogy megszabaduljanak Mindszenty bíboros befolyásától, és elfogadják az Állami Egyházügyi Hivatal gyámkodását. Nem mentség, hogy ezt főként saját egzisztenciájuk érdekében tették. Aki a keresztény értékek védelmére kötelezi el magát, annak számat kell vetnie azzal, hogy meggyőződése és saját egzisztenciája között feszültség keletkezhet, és nem kétséges, hogy ilyen esetben melyik szempontnak kell győzedelmeskednie. Ha nem így történik, az hiba, amelyet aligha lehet a „túlélés” nagyon is kétes szemléletével igazolni. Az meg egyenesen nevetséges, hogy egyházhűségüket olyan cikkekkel igyekeztek igazolni, amelyek csak akkor születtek, amikor a hatalom taktikából még kesztyűs kézzel bánt velük. Nem véletlen, hogy a katolikus sajtónak nem volt „ügyeletes börtönlakója”, ahogy talán nem is olyan nagyon fontos pozíciókban lévő közösségeknek volt. A Vigilia is, természetesen a „túlélés” érdekében, sokszor élt „a lelki eladottság” szomorú kényszerével. A párt túrte, mert csapdának, kirakatnak szánta. Az egyszerű lelkipásztorok pedig inkább „a nem kérdezni, nem jelenteni” módszerét választották, és többen

– sajnós – a „nem csinálni semmit” elvet, „mert abból nem lehet baj”. A cinkosok között nemcsak a néma lehet vétkes, hanem az is, aki szól, mert ez a kötelessége, de mellébeszél, féligazságokat mond, üres jelszavakat pufogat, és azt a látszatot kelti, hogy nálunk az egyház és állam között szent a béke. A hívő katolikusnak jó néhány ilyen jellegű felszólalással kellett találkoznia a hazai és külföldi úgynevezett békegyűléseken.

A „modus vivendi” [„életet eredményező megoldás”] keresése néha nagyon fontos és szükséges dolog, de ha az ellenfélben nincs fikarcnyi jóakarát és elemi tisztesség sem, akkor ez a folyamat „modus moriendi”-vé [„halált eredményező megoldássá”] válhat.

A szerző igazán nem vádolható egyoldalúsággal. Hiszen nagyon jól tudja, hogy a másik oldalon is emberek voltak és vannak, és azok sem mentesek az emberi gyöngeségektől. A szerző el is sorolja a gyakrabban előforduló hibákat. Ilyenek: az ítélkezés, az elmarasztalás. Egyedül Isten lát és tud mindent: a személyi adottságokat, a természetből és neveltetésből származó fogyatékoságokat, a körülményekből és a szűkebb környezetből származó korlátozottságokat: ezeket valójában csak Isten látja és tudja. Ezért csak Isten tudja felmérni és értékelni az emberi döntések valódi értékét vagy értéktelenségét. A keresztény ember számára inkább eligazító az Úr szava: „Ne ítéljete, hogy titeket se ítéljenek el!”

Ezenkívül a személyt ért sokszorú és méltánytalan igazságtalanság sok esetben okozhat gör-

csöt, amely néha szinte a beszámíthatatlanságig fokozódhat; így előfordulhat az, hogy valaki csak a rosszat, a negatívumot látja, és nem hajlandó semmiféle békülékenységre és megbocsátásra. Utópiákra nem alapozhatjuk a jövő egyházképét. El kell fogadni egymást – sürgeti a szerző; de ez nem azt jelenti, hogy a hibákat, mulasztásokat hősi ellenállásnak tüntessük fel. Evangéliumi stílus: a bűnt el kell ítélni még önmagunkban is, de a bűnöst szeretni kell, még akkor is, ha az én életemet törte derékba.

A szerző szerint a magyar egyházban nagyon hiányzott a kronológiai tisztánlátás, és eluralkodott a tisztán nem látás. De nem lehet eltussolni a közösségi döntések mögötti személyi felelősséget.

Tanulni kell tehát, mind a „túlélés” áfiumától elkábítottaknak, mind a másik oldalon lévőeknek. Rosszul vizsgáztunk. Aki megbukott, annak ismételnie kell.

Ez a könyv nagyszerű kézikönyv lehet az ismétlővizsgára. Bárcsak ott lenne sok egyházi ember – hívő katolikus ember – asztalán, és bele-belelapozva minél többen készülhetnénk a pótvizsgára, hogy ott sikerebben szerepeljünk, mint az elmúlt évtizedekben. Mennyire fontos, hogy Isten magja itt nálunk, ebben a sokszorosán megpróbált országban valóban jó talajba hulljon.

Lénárd atyának szívből köszönjük ezt a hallatlanul fontos „lelkítükröt”.

Pálos Antal

(1995)

Forrás: Koinónia, 2019. április

Mit tanultam Matteo Riccitől?

Matteo Ricci 1552-ben született Olaszországban. Tizenkilenc éves korában belépett a jezsuita rendbe, majd hosszas tanulmányokba fogott a filozófia, jog, teológia, matematika, csillagászat, térképészet területén.

Soha nem akarom abbahagyni a tanulást, szeretnék minél több mindent megismerni a teremtett

világból, s az emberi lélek rejtelmeiből.

Előjárója 30 éves korában Ázsiába küldte misszionáriusnak. (A 7. századi nesztóriánus kereszténység, valamint a 13-14. századi keresztény próbálkozások addigra kihaltak). Kína délkeleti részén fekvő Makaóba érkezett, ami akkoriban portugál gyarmat volt. Legfontosabbnak azt ítélte, hogy

megtanulja a kínai nyelvet és szokásokat, és összebarátkozzon az ott élő emberekkel.

Ha szeretném továbbadni Isten üzenetét, meg kell ismernem a másik ember örömét, gondját, hátterét, gondolkodásmódját. Elsősorban nem azért, hogy „elsűthessem” neki az Örömhírt, hanem azért, hogy az ő életútja által is gazdagodhassak, s egyben lehető-